

Teden
slovenske
drame

The Week of
Slovenian
Drama

PREŠERNOVOGLEDALIŠČE

Poročilo selektorice Alje Predan o izboru programa za 54. Teden slovenske drame

Leto brez Cankarja

Statistika je neizprosna. Pa naj govorimo o podnebnih spremembah ali slovenski drami, mimo dejstev ne moremo. Pred petnajstimi leti sem prvič opravljala nalogo festivalske selektorice za Teden slovenske drame. Kvantitativna programska izhodišča se odtlej niso bistveno spremenila, število tekmovalnih in spremljevalnih predstav je ostalo enako. Radikalno pa se je v tem obdobju spremenila vloga avtorja_ice oziroma dramatika_čarke. Če je nekdanje vse tekmovalne in spremljevalne predstave z imenom in priimkom podpisalo dvanajst subjektov, je letos ob enakem številu predstav v obeh sklopih takšnih podpisov le pet. Vse drugo so avtorski projekti, priredbe, dramatisacije, kompilacije in različni drugi skupinski izidi snovalnega gledališča. Slovenska dramatika v klasičnem pomenu besede torej neizpodbitno izginja z naših odrov, v tem se pridružujem lanskoletni ugotovitvi svojega predhodnika Roka Bozovičarja.

Nemci, denimo, sploh niso poiskali ustreznega prevoda za *snovalno gledališče* in uporabljajo kar angleški termin *devised theatre*, ker je ta pojav v nemškem gledališkem prostoru povsem sporadičen. Pri nas je ravno obratno. Lahko bi parafrazirali Barthesa in rekli »avtor je mrtev, naj živi avtorstvo«. Ne bom sodila, zakaj je do tega prišlo in ali je to dobro, koristno, smotrno, skoraj gotovo pa je, da je pojav bližje pojmu efemernosti kot pereničnosti. Znotraj takih koordinat postaja obsoletno samo ime festivala, kajti slovenske drame v klasičnem pomenu besede je na festivalu zadnjih nekaj let le še za vzorec. V letu 2023 denimo slovenska in tuja gledališča niso uprizorila niti enega Cankarja.

Triintrideset uprizoritev so v festivalsko presojo prijaviли producenti, sama sem si jih ogledala natanko enkrat več, od tega pet v tujini. Manj kot četrtnina jih je nastala po dramskih predlogah, druge na drugačne načine. Spodbudno se mi zdi, da gledališča vendarle občasno tudi segajo po nagrajenih ali nominiranih besedilih na preteklih festivalih TSD in da ta v svoji uprizorjeni varianti velikokrat podkrepijo utemeljenost nagrad ali nominacij.

Sicer pa bi poudarila še nekaj, kar v slovenski javnosti in zavesti mogoče še ni dovolj prisotno. Bogatejši smo za novo gledališče. Pred letom dni se je v Celovcu odprlo profesionalno dvojezično gledališče Teater Rampa. Letos se je uvrstilo v spremljevalni program, kar daje slutiti, da imajo ambiciozne načrte, ustrezno podporo lokalnega okolja in seveda dobrega teatra željno občinstvo. Želim jim srečno pot.

Program sem zasnovala v treh sklopih: tekmovalni, spremljevalni in program za mlade, dodala pa sem mu še ekskluzivni dogodek, ki bo kot uvodna poslastica zagotovo vzbudil slo po obisku festivala. To bo uprizoritev Sofoklejeve in Žižkove *Antigone* v režiji naše izjemne Mateje Koležnik in produkciji Residenztheatra iz Münchna. Gledališče predstavo oglašuje kot Sofoklejevo *Antigono*, zato je po festivalskem pravilniku nisem mogla uvrstiti v tekmovalni program. Dejstvo pa je, da sta Sofoklejev in Žižkov delež v njej enakovredna, prav tako je poleg naše mednarodno najbolj uveljavljene režiserke pri uprizoritvi sodelovala tudi slovenska dramaturginja Diana Koloini.

Teden
slovenske
drame

The Week of
Slovenian
Drama

PREŠERNOVOGLEDALIŠČE

Sicer lahko rečem, da je bilo letošnje gledališko leto leto Antigone. Kar štiri sem si ogledala: dve Smoletovi, Sofoklejevo/Žiškovo in tematski performans/esej na temo. Zakaj nas je prav v letu 2023 zanimalo imanentno vprašanje izbire med zvestobo polisu ali etosu, ne vem. Drznem si idealistično spekulirati, da gledališča problematizirajo večne dileme in protislovja ter jih umeščajo v širši družbeni kontekst, danes zaznamovan z vseprisotnimi vojnami in vsakovrstnimi drugimi okrutnostmi. Drugače rečeno, upam, da gledališke repertoarje vendarle kreirajo umetniški vodje gledališč (ali režiserji_ke), ne pa Zavod Republike Slovenije za šolstvo z obveznim maturitetnim branjem.

Druga pomembna tematska os letošnjega izbora je pogled v čas druge svetovne vojne, pogled v čas upora proti okupatorjem, čas usodnih odločitev, ko je bilo treba zavzeti stališče, v čas, ki je zaznamoval vse generacije odsihmal do danes. In pogled mladih na ta čas je poglobljen, analitičen, natančen, pretehtan, neizprosni. In z jasnim sporočilom: mladi spoštujemo preteklost, črpamo iz zgodovine in hočemo prihodnost. Kar tri od tekmovalnih uprizoritev se neposredno ukvarjajo s to temo, posredno pa pravzaprav vseh sedem.

V tekmovalnem programu so se, kot že vrsto let doslej, večinoma znašle uprizoritve iz javnih gledaliških hiš. Razlog za to seveda poznamo in je podoben večno ponavljajoči se mantri, ki nikogar ne gane in ničesar ne zgane: drastično finančno in produkcijsko neravnovesje med javnimi zavodi in neodvisnimi producenti. Sem pa ponosna, da je to ustaljeno prakso spodmaknil vsaj en nevladni projekt, to je pentalogija s skupnim imenom *Spolna vzgoja II*, ki se ne loteva le ženskih, ampak tudi mnogoterih zamolčanih tem, razkriva pa tudi izjemne civilizacijske dosežke na področju enakosti spola, ki jih je takoj po drugi svetovni vojni uveljavila Jugoslavija.

Prav tako me veseli, da so se v spremljevalni program uvrstile duhoviti in šarmantni uprizoritvi gledališč iz Trsta in Celovca, lanskoletna nominiranka za najboljše dramsko besedilo, esej/performance, format, ki ga že vrsto let goji Slovensko mladinsko gledališče, in igralski avtorski duet, ki že četrtič zapored raziskuje sam pojav igre, njene premene, učinke in veselja.

Teden slovenske drame že nekaj let nagovarja tudi mlado občinstvo, to dragoceno prakso zelo pozdravljam, zato sem v dogovoru z vodstvom gledališča izbrala kar tri uprizoritve, primerne za vse generacije. *Bajke in povesti o Gorjancih* so čarobna in pretanjena inscenizacija Trdinovih pripovedk, *Alma* je poetična pripoved o popotovanju in življenju Alme Karlin, *Pesem ptic v drevesnih krošnjah* pa prihaja izpod peresa avtorja, lani nominiranega za mladega dramatika, in spretno sopostavlja usodi dveh generacijsko različnih, a človeško enako osamljenih in užaloščenih ljudi.

Ob vsaki festivalski selekciji se zmeraj znova zastavi vprašanje kriterijev. (Zanimivo, da si tega vprašanja praviloma ne postavljamo ob razgrnitvah gledaliških sezon, ki so v bistvu tudi selekcija tekstov in ustvarjalcev, ki jo opravijo umetniški vodje gledališč.) Po festivalskem pravilniku mora selektorica »izbrati in predstaviti najizrazitejše gledališke uprizoritve, ki so v preteklem letu v Sloveniji ali v tujini nastale po slovenskih dramskih besedilih in predlogah«. Predstave v tekmovalnem programu so torej v uprizoritvenem in vsebinskem smislu tiste, ki skozi najbolj domišljen in sodoben gledališki izraz govorijo o bistvenih družbenih rečeh našega časa. Njihova izpovedna, estetska in idejna dimenzija neizpodbitno priča o izjemni zrelosti najmlajše in zgodnje srednje generacije avtoric_jev in režiserk_jev, ki je z velikim zamahom prevzela »vajeti« tradicionalno izvrstnega slovenskega gledališča. (Žal so naši vrhunski gledališki dosežki vse premalo znani in vidni zunaj meja Slovenije. Nobena nacionalna institucija se ne ukvarja sistematično s promocijo in plasmajem slovenskega gledališča v tujini, kar je še ena sistemska luknja naše kulturne

politike.) Prav najmlajša generacija ustvarjalk in ustvarjalcev dokazuje, da slovenski teater vendarle le ni ves utrujen in samo meščansko razvedrilen, kakor radi slišimo, temveč je prav zaradi teh mladih nadarjenih ljudi intelektualno angažiran in raziskovalen, estetsko dovršen in razplasten (v številnih primerih že povsem razbremenjen zastarelih postmodernističnih modnih muh), predvsem pa emocionalno močan in izpovedno iskren.

Pri izboru nisem posebej pazila na to, a izšlo se je, da je program (če ga jemljem kot celoto vseh šestnajstih uprizoritev) uravnotežen po spolu, producersko primerno razvejan (skoraj tretjina uprizoritev prihaja iz nevladne scene), generacijsko razplasten od najmlajše do najstarejše režiserke, in tudi regionalno razpršen, saj uprizoritve prihajajo iz vse Slovenije od Maribora do Trsta in Celovca. Upam, da bo gledalstvu v zadovoljstvo, žiriji pa trd oreh.

Alja Predan, selektorica 54. Tedna slovenske drame